

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - herfst 2022, jaargang 36

De beuk: het zonnenscherm van het bos

Eerste werkochtend van de bekenwerkgroep: in en rond de Bosuijver

Bestrijden van reuzenbalsemien

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Afdelingsbestuur IVN Zuidwest Veluwezoom

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretariaat

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Bestuurslid en penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

Werkgroepcoördinatie

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 026 - 339 24 11

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
0317 - 35 74 56, 06 - 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroep PR en website

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 - 334 18 25 / 06 - 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen de Kamp, Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en gezondheid

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 16,- per jaar. Donatie: € 10,- per jaar.
Huisgenoten: € 8,- per jaar. Girorekening: NL39 INGB
0000 805291 t.n.v.IVN-afdeling Zuidwest Veluwezoom te Renkum.

Als lid ontvangt u vier keer per jaar de Zuidwester, het contactblad van IVN Zuidwest Veluwezoom, en vier keer per jaar Mens en Natuur, het landelijke blad van het IVN.

Foto's

Voorpagina: de foto met het spinnenweb heeft Mary de Jong gemaakt, de foto van de vliegenzwam is van de hand van Karel Noy. Remco Brand maakte de foto op de achterpagina. De foto van de Blauwe kamer (pagina 11) is gemaakt door Jan Visser.

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - herfst 2022, jaargang 36

Van de voorzitter

Wat een waanzinnige zomer. De ouderen onder ons herinneren zich waarschijnlijk nog het heerlijke gevoel van de Franse vakanties, weg van de koele en verregende zomerdagen hier. Overdag was het droog en warm (soms te heet) en s 'avonds koelde het nauwelijks af. Ideaal voor een kampeervakantie.

Zo'n weer is het nu in Nederland, maar we ervaren het niet als aangenaam. Als IVN'ers schrikken we van de droogte die bomen aantast, insecten en vissen massaal doet sterven en beken en sloten laat verdrogen. Binnenkort gids ik een wandeling door het bos met stedelingen en ik zie eerlijk er gezegd al tegenop. Zullen er nog wel bloeiende planten staan tussen de bomen die hun blad en vruchten al massaal laten vallen? Realiseren we ons dat een ijsstijd met vijf graden kouder weer het leven bijna onmogelijk maakte? Wij zijn nu op weg naar vijf graden warmer binnen een eeuw. Ik, pessimistisch? Bij een onderzoek naar crises op dit moment was er bijna niemand meer die de klimaatcrisis erg belangrijk vond. We maken ons meer zorgen over de hoge prijs voor de benzine, voor het ritje om boodschappen halen op de hoek of het museumbezoek naar de Vaandeldrager in Assen. Om de Vlaamse minister Bruno Tobback te citeren: "Bijna elke politicus weet wat hij moet doen om het klimaatprobleem aan te pakken. Er is alleen geen enkele politicus die weet hoe hij daarna nog verkozen moet worden."

Gelukkig hebben we nog een actieve IVN-afdeling. De roosters voor de komende werkzaamheden in de beken en in het landschap zijn weer verspreid door de coördinatoren. De vogelaars hebben hun excursies. 18 juni hadden we nog een ALV en midzomerbijeenkomst in de prachtige natuurlijke tuin van de familie Sweers. Helaas was het aantal deelnemers minder dan we verwachtten op basis van de ledenwens voor meer gezellige bijeenkomsten. Gelukkig versterkt Con van Regteren nu als penningmeester het bestuur.

Laat u door de voorgaande bespiegelingen niet misleiden. Uw voorzitter is een optimistisch man die steeds weer hoopt dat de komende periode verbeteringen zal brengen. Ik wens u veel plezier met het lezen van deze herfst Zuidwester.

Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Interview met vrijwilliger
- 5 Het zonnescherm van het bos
- 6 Eerste werkdag van de bekenwerkgroep
- 7 Wat zwemt daar?
- 8 Buitelende bruine rakkers
- 9 Het Park Vertelt
- 10 Kort van stuk
- 11 'Natuur' in coalitieakkoorden
- 12 Bestrijden springbalsemien
- 13 Stekelnootje
- 14 NK Tegelwippen
- 15 Activiteitenprogramma

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Mary de Jong, Simone Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem

Redactieadres:

Simone Saarloos

Beukenlaan 1

6871 CK Renkum

0317 35 74 56

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het winternummer is 20 november 2022.

Vrijwilligers vormen belangrijke en sterke schakels tussen de doelstellingen van het IVN en de uitvoering daarvan. Achter elke vrijwilliger zit een verhaal en de redactie stelt u graag in de komende nummers voor aan de mensen 'uit het veld'.

"Renkum moet actiever worden tegen duizendknopen"

AUTEUR: HENNY TAX

We gaan uit de zon zitten als we bij het begin van de zomer op het terras van Jan Harmen samenkomen voor een interview over de Renkumse duizendknoopbrigade. Jan Harmen houdt niet zo van de hitte geeft hij als verklaring. Dat warme weer zoals in het zuiden van Europa hoeft voor hem niet zo. Wij weten dan nog niet dat de verzengende zomerzon niet alleen hem zal plagen met de hitte, maar dat ook veel Aziatische duizendknopen het blad daardoor gaan verliezen.

Jan Harmen ging na zijn relatief vroege pensionering in 2019 op zoek naar zinvolle activiteiten. Hij wil veel doen en het gevoel houden dat het werk vrijwillig is. Hij wil niet gedwongen worden. Naast sporten en zorg voor beelden, wordt hij actief bij de Renkumse duizendknoopbrigade en de Landschapsonderhoudsgroep. Hij heeft als chemicus met werk bij onder andere inkoop en logistiek niet van nature affiniteit met natuuronderhoud, al wandelt hij er graag in rond. Hij woont daarvoor gunstig aan de rand van het Renkums beekdal.

Hij ziet het belang van het bestrijden van de duizendknopen als hij langs de Bennekomseweg fietst. Daar bedekten de planten in korte tijd de randen van de weg. Hij ziet ook dat er landelijk nog steeds belangstelling is voor de invasieve exoot die moeilijk te bestrijden is. Hij laat mij enthousiast een artikel in de Telegraaf zien en een uitzending van RTV Drenthe van de vorige dag. De strekking is dat het duizendknoopareaal is toegenomen, ondanks de inzet van gemeenten en vrijwilligers.

Dat brengt Jan Harmen ook tot de verzuchting dat de provincie of de gemeente meer het voortouw moet nemen bij de bestrijding. Particulieren zouden bijvoorbeeld verplicht duizendknopen uit de tuin moeten verwijderen als ze dreigen de openbare ruimte in te groeien. Dit geldt al in Engeland. Ook moeten de instanties als Natuurmonumenten en Geldersch Landschap en Kasteelen zelf meer effectief bestrijden.

De gemeente Renkum mag best actiever worden bij de bestrijding, vindt hij. Wie kan het voortouw nemen bij de keuze van de effectiefste methoden om de duizendknopen te bestrijden? Wat vrijwilligers van de brigade doen door handmatig uitgraven is op termijn effectief, maar het

Jan Harmen Wesselink in het midden tussen twee andere duizendknopers

duurt jaren voor de duizendknopen weg zijn en dan nog maar in een klein gebiedje.

Jan Harmen is meestal aanwezig als de duizendknoopbrigade op donderdag of vrijdag op een locatie in de gemeente duizendknopen gaat uitgraven met een spade. De gezelligheid tijdens het werk en bij de koffie met koek is voor Jan Harmen een belangrijke motivatie om mee te blijven doen. Hij maakt zich zorgen over de omvang van de groep. De gemiddelde leeftijd gaat omhoog en er komen nauwelijks nieuwe mensen bij. Na een ochtend werken heeft hij een prettig gevoel: lekker buiten gewerkt en iets gedaan om de natuur in stand te houden. En je komt op plekken waar je anders niet zou komen.

Hij vindt dat leden van de werkgroepen lid moeten worden van IVN Zuidwest Veluwezoom net als hij. De afdeling maakt de werkgroepen ook mogelijk en dus ook het plezier voor de deelnemers. Maar dwang om lid te worden vindt hij uit den boze.

Als hij rondkijkt in zijn woonplaats, heeft hij niet het idee dat veel mensen van het bestaan van de IVN-afdeling op de hoogte zijn. Jammer eigenlijk, maar hoe dit te veranderen, weet ook Jan Harmen niet.

In de serie 'Wat is dat voor een boom?' vragen we de komende edities van de Zuidwester iemand om ons te vertellen wat zijn of haar favoriete boom is. In deze editie leggen we de vraag voor aan Mary de Jong, een van de redacteurs van de Zuidwester.

Het zonnenscherm van het bos

AUTEUR: MARY DE JONG. FOTO'S: PIXABAY

In de serie 'Wat is dat voor een boom?' is het mijn beurt om die boom te bewieroken die mij het meest intrigeert: de beuk. Een allemansboom in het bos en park.

Beuken zie je vaak naast elkaar in mooie lanen. Zo ook in Mariëndaal, bij mij op het einde van de straat. Het zijn echte joekels, tot zo'n 30 tot 45 meter hoogte. Als je door de beukenlaan kijkt, zie je een rij rechte, gladde stammen met omhooggroeiende takken. Zeker in ons golvende landschap geven beukenlanen prachtige zichtlijnen. En dat gevoel als je door een beukenlaan in het bos loopt! De felle zon raakt je niet meer, het ruikt fris en een kleine regenbui deert je niet. Je voelt je beschermd door één groot zonnenscherm van bladeren aaneengesmeden door de bomen.

Maar pas op! Als het hard waait, laat de beuk soms ineens een dode tak uit zijn kruin vallen. Of beukenootjes natuurlijk. Ik ben zelf niet zo'n keukenprinses, maar hoor wel eens dat ze lekker zijn, mits goed klaargemaakt (maar ja, wat is dat niet?). Vroeger werden op de geperste olie lampen gestookt.

Heel anders dan in een statige laan is de beuk op een plek midden in het bos of in een weiland. Als ik zo'n dikke, oude beuk zie staan, word ik even stil. Zo'n machtige boom met grote, sterke takken die hier juist horizontaal zijn en wel tot aan de grond reiken. Wortels die kronkelend hun weg vinden net onder of boven de grond. Om je over te verwonderen, over te struikelen of als kind over te klauteren. Bij onze beken en holle wegen zie je ook de mooiste wortelstelsels langs de randen.

Als het aan de beuk zelf ligt, pikt hij een plek voor zichzelf in. Met zijn dichte bladerdak laat hij te weinig zonlicht over voor andere planten. Ook is het een enorme water- en voedselslurper en zit er looizuur in de bladeren. Er is gewoonweg niet voldoende van alles over voor andere om zelf tot groei te komen.

Behalve jonge beuken. Die schieten in het voorjaar uit de grond met veel lage takken vol met frisse blaadjes. Zo mooi, ik zie het bos van Mariëndaal veranderen in een grote oase van bijna neongroene horizontale lijnen. Naast mooi ook praktisch, want zo beschermen de kleintjes hun kwetsbare wortels en hun dunne schors die het zonlicht niet goed kan verdragen.

De gladde, niet zo harde beukenschors is ook uitnodigend. Hartjes met letters erbij, jaargetallen, soms een hele naam staan in de stammen gekerfd. Een enkele keer staat er een datum in, 1944. Door wie? Een Arnhemmer op evacuatie? Een Engelsman op weg naar de brug? Een jonge Duitser die hier ook niet wilde zijn?

Beuken worden meestal niet extreem oud, zo'n 150 jaar, mede door hun kwetsbare schors. Dit betekent soms dat een hele rij beuken die in dezelfde tijd is aangeplant, ook tegelijkertijd richting hun einde gaat. Mede om gevaar voor ons mensen te voorkomen worden ze dan gekapt. Vaak tot grote schrik van buurtbewoners. Gelukkig worden ze dan meestal weer opnieuw aangeplant om het oude beeld weer terug te krijgen. Zou iemand dan wel die ingekerfde cultuur op de oude stammen bewaren?

Eerste werkochtend van de bekenwerkgroep

AUTEUR EN FOTO: RUUD SCHAAFSMA

Start werkseizoen

Op 3 september zijn we – door de Airbornewandeling – met een klein groepje aan het werk geweest in de Bosvijver. Dit was de eerste werkochtend van ons 29e werkseizoen. Ter hoogte van de Bosvijver is langs de Oliemolenbeek met een zeis braam gemaaid om een werkpad langs de beek én om een beter uitzicht op het beekdal te krijgen. In de Bosvijver hebben we langs de rand blubber eruit geschept en dit met kruiwagens het bos in gereden. Ook hebben we een klein deel van het hout uit de vijver getrokken. Dit kon dankzij de lage waterstand.

De bijzondere geschiedenis van de Bosvijver

De Bosvijver of Kolk is rond 1850 gegraven als heren-zwembad van huize De Keijenberg. Na het graafwerk werd een bodem van blauwe klei – gewonnen onderaan de Noordberg – aangebracht. Hierdoor is de vijver afgedicht tegen waterverlies, de vijver heeft dus geen eigen kwel. In de zuidoosthoek stond een kleedhokje en was er een duikplank. Het is bekend dat koning Willem III er ging zwemmen als hij met Emma in het zomerpaleis Oranje Nassau's Oord verbleef.

Uit eerdere (schoonmaak)ervaring weten we dat de Bosvijver in het midden zo'n vijf meter diep is. Water, met daaronder een dikke laag blubber.

Het 'na-ijleffect'

Waar ik al bang voor was, is nu aan de gang. Na de Mo-

lenbeek gaat nu ook de Oliemolenbeek droogvallen. Van-
daag, 5 september, druppelt het nog wat bij de waterval van de Oliemolenbeek aan de Hartenseweg. De komende weken zal de waterval droogvallen, net als grote delen van de Oliemolenbeek zelf. Hoe komt dat? Uiteraard door de wekenlange droogte, maar de grootste droogte komt er nog aan. Dat is het zogenoemde na-ijlaffect: het effect van een droge zomer is pas vier à zes maanden later in de beken zichtbaar. De grote droogte komt dus in november/december, dan is de waterstand in de beken ieder jaar het laagst.

Deze beschrijving is ook van toepassing op de beken in het Heelsumse beekdal. Hier meet Gert Kreggemeijer al jaren het grondwaterpeil in diverse peilbuizen. Zijn verwachting is dat het na-ijleffect langer gaat duren na een droge zomer. Hij verwacht dat het waterpeil pas in februari weer gaat stijgen als er tenminste weer een normale herfst en natte winter komt.

Onttrekkingen

Naast de droogte zijn er nog wel andere oorzaken van droogvallende beken aan te wijzen. Binnen de Sandr van Wolfheze wordt enorm veel water onttrokken.

De grote dennen- en sparrenbossen onttrekken veel water.

Vitens onttrekt grote hoeveelheden voor ons drinkwater: pompstation Edese Bos, Wageningse berg, Oosterbeek, maar vooral de enorme onttrekking door pompstation La

Cabine aan de Amsterdamseweg. Deze is met 6,2 miljoen m³ de grootste onttrekker binnen de sandr.

Smurfit Kappa Parenco is met een extreem grote vergunning door de Provincie Gelderland van 5,7 miljoen m³ per jaar een goede tweede. De laatste zes jaar gebruikte Parenco gemiddeld 5 miljoen m³ per jaar. Omgerekend wordt per uur 570.000 liter bronwater opgepompt! De fabriek onttrekt weliswaar op grote diepte, maar de hogere watervoerende lagen hebben hier zeker onder te lijden. Met als gevolg: droogvallende beken (cultuurhistorische monumenten met grote natuurwaarden), verdrogende bossen, natuurgebieden, akkers en weilanden. De fabriek staat naast de Nederrijn en het wordt hoog tijd dat de fabriek gaat overschakelen op waterwinning uit de rivier. Het is geen papierfabriek meer, maar een producent van bruin papier en karton. In deze tijd van steeds terugkerende droogtes zou niet langer bronwater gebruikt mogen worden!

Het onderhoud door de IVN-werkgroep

In het Renkums beekdal zijn zo'n twintig kilometer beekloop in onderhoud. Ruim de helft door de IVN-werkgroep Beken en sprengen, de andere helft – vooral beekdelen waar gemakkelijk met machines gewerkt kan worden – door Waterschap Vallei en Veluwe.

Als een sprengenbeek droogvalt, heeft dit desastreuze gevolgen. Waar de beek hoger ligt dan het beekdal, is een leemlaag aangebracht om weglekken van water tegen te gaan. Als deze beektrajecten droogvallen, barst de leem, mollen en honden gaan graven en boompjes gaan massaal groeien op de nog vochtige beekbodem.

Al jaren werken we op een andere manier in de beken, erop gericht om het water zoveel mogelijk vast te houden in de midden- en bovenloop van het beekstelsel. Zo leggen we hier en daar dammetjes (die we makkelijk kunnen weghalen als er weer veel water stroomt) en laten we de meeste begroeiing in de beek zitten.

Nu kunnen we alleen maar duimen dat er wat water in de Oliemolenbeek overblijft, zodat het dieren- en plantenleven overleeft.

De Bosvijver wordt gevoed door de Oliemolenbeek. Om de Oliemolenbeek niet te laten leegstromen naar de Bosvijver hebben we een dam gelegd om dit 'waterverlies' te stoppen. Zolang er zo weinig water in de Oliemolenbeek staat, heeft de waterstand in de beek voorrang boven de Bosvijver.

Nieuwe waterplanten

De laatste paar jaar worden er vijverplanten uitgezet in de Bosvijver. Er groeit nu kikkerbeet, waterlelie en krabbenscheer. Mooie planten, maar horen ze hier thuis?

Oproep

Ik wil graag in contact komen met degene die zo nu en dan de geul tussen de beek en de Bosvijver uitdiept.

Wat zwemt daar?

Deze zomer wandelden we over de vlonder in het Renkums beekdal richting de vijver. Even kijken of de uil er nog zit, maar die blijkt al een poosje weg te zijn. Misschien een partner gevonden en bezig met jongen grootbrengen?

Dan over de beek naar de 'koningsvijver', zoals ik hem noem, omdat de mannen van de koninklijke familie erin mochten zwemmen. Dit jaar bloeit er voor het eerst waterlelie in de vijver en er groeit krabbenscheer. Dat was er eerder niet en daarom hoort het voor mij niet. Wie heeft dat erin gegooit?

Er zijn behoorlijk veel dikkopjes. Wat een onhandige beestjes en altijd in ondiep water, zo ben je alleen een maaltijd voor anderen. Ineens zien we een slang zwemmen en dan nog een. De tweede slang, nog niet volwassen, lijkt het, gaat comfortabel, half opgerold op het blad van de waterlelie liggen. Dat heb ik daar nog nooit gezien! Toevallig is er iemand met een fotocamera en een enorme lens. We wijzen hem op de slangen. Hij laat ons een opname zien: een prachtige ringslang, waarvan je de kop duidelijk kunt zien. Als we weggaan ligt de ringslang nog op het blad. En de man met de camera kan er ook niet genoeg van krijgen.

Enthousiast over mijn waarneming, ga ik dezelfde week met iemand anders nog een keer naar dezelfde plek om de slangen weer te zien. We lopen de oever van de vijver drie keer zoekend rond. Geen slang te zien, wel de dikkopjes.

Een beetje teleurgesteld wandelen we tussen de begraafplaats en het beekdal naar de Halveradsbeek. Bij het waternalletje kijken we in het water. Hé, jonge slangen? Dat niet, maar wel tientallen wit doorschijnende bloedzuigers, precies op de plek waar het water valt. Ze strekken zich en krimpen weer in. Een onrustig leven in dat sterk stromend stukje water. Ook dat zag ik nooit eerder. Wat zoeken die beesten daar? Wat is daar te eten? Toch een mooie ontdekking na de ietwat mislukte slangenexpeditie.

Maria van Kempen

Foto bosvijver: Jan Visser

Buitelende bruine rakkers

AUTEUR: MARY DE JONG. FOTO'S: PIXABAY

Ziet ie me nou of niet? Ogenschoonlijk ontspannen komt hij mijn kant op. Een huppel, wat eten, een huppel, wat eten. Op zo'n 3 meter afstand lijkt het alsof zijn amberkleurige ogen me even recht aankijken. Maar huppelt behoedzaam, het is bijna kruipen, weer verder. Ik kan me niet meer bedwingen en moet van mezelf dit intrigerende moment vastleggen. Langzaam pak ik mijn telefoon. En zie hem nog net met een rotvaart zigzaggend het hoge gras van de Rosandepolder inschieten. Weg moment ...

Een konijn vind ik een boeiend beestje. Eigenzinnig sociaal, nieuwsgierig, schattig pluizig en donkerbruine ogen. De haas is andere koek. Hij is stoer, atletisch gebouwd en groot, tot ruim 70 cm van kop tot staart, met een indringende blik en kan een topsnelheid van 75 km per uur bereiken.

Schattig beestje?

Sociaal zijn naar soortgenoten is niet zijn sterkste kant. Waar konijnen in groepen leven, leeft de haas vooral solitair. Een hol graven doet hij niet. Hij schuilt in een leger, ondiepe kuil, tussen hoge grassen die hem beschermen tegen weer en wind en scherpe ogen van roofvogels en andere engers. Van schattigheid kan ik hem ook niet betichten, al hebben die enorme lepeloren hun aantrekkingskracht.

Rammelaars

Als je ooit een groep rammelende hazen hebt gezien, kun je niet anders dan onder de indruk zijn. Blijf dan vooral kijken. Boksen, trappen, bijten en krabben zijn alle voorloofd in deze 'freefight'-wedstrijd. De rammelaars, mannetjes, kunnen uren achter elkaar aan rennen. Tussendoor rusten ze even om dan weer hardpotig over elkaar heen te buitelen. 'Bats! Bam! Grrrr!' Bij een rake klap of trap vliegen ze als in een slapstickfilm achterwaarts

door de lucht.

De moeder, het vrouwtje, slaat het schouwspel gade, vaak vanaf een afstandje, platgedrukt tegen de grond. Alleen de rammelaar met het grootste uithoudingsvermogen mag uiteindelijk bij haar in de buurt komen. Maar ook dan zal hij nog beducht moeten zijn voor een nieuwe bokspartij of een knauw met haar scherpe tanden. Rustig aan dus, zij bepaalt of ze wil paren of niet.

Rammelende hazen zie je vooral tussen februari en mei, maar het komt het hele jaar voor. Behalve in de herfst, de periode van onvruchtbaarheid om vanaf de kortste dag weer opnieuw te beginnen. Het is nu even rust.

Op Rode Lijst

Het aantal hazen en konijnen neemt al jaren af. Zodanig zelfs dat zij inmiddels als 'gevoelig' op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten staan. De intensieve landbouw met te weinig afwisseling tussen hoge vegetatie om te schuilen en variëteit in lage planten om te voeden, maakt de haas kwetsbaar. Een hongerige vos of verwilderde kat krijgt nu veel meer kans. Landbouwmachines vormen een extra vijand. Ook infectieziekten als de hazenpest (Tularemie) maken veel slachtoffers. Het is minder bekend dat veel neerslag in het voorjaar ook zorgt voor minder nakomelingen.

Jachtseizoen geopend

Desondanks wordt half oktober het hazenjachtseizoen weer geopend in onze provincie. Weg rust. In Utrecht, Limburg en Groningen is deze jacht inmiddels wel verboden. De jacht heeft beperkte invloed op de hazenstand, vergeleken met de hiervoor beschreven ontwikkelingen. Maar laten we eerlijk zijn, de jacht helpt ook niet om dit prachtige dier weer massaal in de velden te zien.

Het Park Vertelt

AUTEUR EN FOTO'S: SIMONE SAARLOOS

Na twee jaar van stilte was op zaterdag 27 augustus festival Het Park Vertelt terug in park Hartenstein in Oosterbeek. Het Park Vertelt is een open, toegankelijk en gratis festival voor jong en oud. Een festival waar natuur en cultuur samenkomen op een wel heel mooie locatie. Onze IVN-afdeling was erbij met een marktkraam. Een ver-slag.

Welkomstboog

Le climate, c'est moi (het klimaat, dat ben ik) stond er op de welkomstboog van het poëziefestival. Dat zette je gelijk aan het denken. En dat was nog maar het begin.

Feest van taal

De organisatie kondigde het festival aan als 'een feest van taal in vele vormen: poëzie, muziek, spoken word, theater en – dit jaar voor het eerst – cabaret.' Het festival werd georganiseerd in samenwerking met de beweging van klimaatdichters en droeg als titel 'Lyrisch en ziedend'.

Klimaatpodium

Op het klimaatpodium presenteerde zich de beweging van klimaatdichters, een Vlaams-Nederlandse beweging van dichters en schrijvers, met voordracht en een livecast waarin een wetenschapper en een dichter in gesprek gingen. Daar waren onder andere dichters Joke van Leeuwen en Diana Ozon, cabaretier Vincent Bijlo en Nico Dijks-hoorn met zijn band The Wizards te zien en beluisteren. Bijzonder waren drie speciaal gemaakte duo-optredens '– Monsanto versus organische boer', 'Dood is de dodo' en 'De aarde voelt'.

Genoeg te doen

Ook diegenen die niet echt voor de poëzie kwamen, hoefden zich niet te vervelen. Je kon naar muziek luisteren, meedoen met workshops of de markt met kraampjes bezoeken (van onder andere GroenLinks, Milieudefensie, de Vereniging van Veldbiologen en natuurlijk van onze IVN-afdeling) of gewoon genieten van de gezelligheid. Voor kinderen waren er activiteiten, zoals een verteltheater waar 'De wolf is terug' en 'Mr. Anansi leert de wereld lachen' werden uitgevoerd.

Vreemde vogels

In het park waren wel heel vreemde vogels neergestreken (zie foto rechts). De vogels, die op het festivalterrein de weg wezen, zijn ready made kringloopkunstwerken, gemaakt door beeldend kunstenaar Rob Chevallier.

Boven: bij de IVN-kraam Albert Smit, Con van Regteren en Albert Bos

Onder: een van de 'vreemde vogels' op het festivalterrein

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struint voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

Nederlandse landschappen

In het boek 'Nederland blijvend in verandering - Panorama landschap' vindt u een brede kijk op het diverse en contrastrijke Nederlandse landschap door de eeuwen heen. In detail worden de ontstaansgeschiedenis en de karakterisering van de verschillende landschappen die Nederland rijk is, beschreven.

Het boek begeleidt u door de veranderingen heen en geeft een perspectief op de toekomst. Want Nederland is nooit af en we moeten nog heel wat ondernemen willen we, opnieuw, aan alle behoeften van Nederlanders in de 21e eeuw tegemoetkomen.

Nederlands Hardcover, ISBN 9789492940254, 364 pagina's

Zie Ook Panorama Landschap
<https://tinyurl.com/2sun5vbz>

Wandelbankjes

Bent u tijdens een wandeling op zoek naar een plekje om even uit te rusten: google bijvoorbeeld wandelbankjes Renkum en klik op de afbeeldingen. U staat verbaasd hoeveel bekende plekken bij ons in de buurt plek zijn om uit te rusten.

Een van de bankjes die niet op de website wandelbankjes wordt vermeld, is het bankje dat IVN Zuidwest Veluwezoom neer heeft laten zetten ter nagedachtenis van Cees Kwakernaak. U vindt het in het gedeelte van het Renkums beekdal waar de fabrieken hebben plaatsgemaakt voor natuur.

Leuke leerzame filmpjes

Zoekt u informatie over wilde planten? Kijk dan eens bij Floravannederland.nl voor leuke en leerzame filmpjes over wilde planten en hun omgeving, een laagdrempelige bron van plantenkennis.

'Natuur' in coalitieakkoorden

Wat vinden we in de coalitieakkoorden van de gemeente Wageningen en de gemeente Renkum over natuur en milieu? Albert Bos selecteerde enkele uitspraken van de colleges bij het woordje 'natuur'.

Wageningen

Coalitieakkoord Samen aan de slag 2022 tot 2026

In dit akkoord staan de belangrijkste afspraken en plannen van de gemeente Wageningen. GroenLinks, PvdA en D66 gaan hier van 2022 tot 2026 mee aan het werk.

Bij Thema 6 'Klimaatadaptatie, energietransitie, biodiversiteit en groene stad' lezen we:

'Het gaat niet goed met het klimaat en de biodiversiteit (afwisseling van veel verschillende soorten planten en dieren in de natuur).' En over het klimaat: 'Het klimaat verandert nu al: het regent harder of het is juist een langere tijd droog. Wij willen dat Wageningen voorbereid is op deze veranderingen. We willen dat alle inwoners in een gezonde en groene omgeving wonen. We willen meer ruimte voor lokaal voedsel. Ook willen we de biodiversiteit in de stad en in het buitengebied versterken.'

Zie de samenvatting coalitieakkoord Wageningen in begrijpelijke taal: [www.wageningen.nl/bestuur/coalitieakkoord/samenvatting-coalitieakkoord-in-begrijpelijke-taal/of-zie: www.wageningen.nl/bestuur/coalitieakkoord/ volledige-tekst/](http://www.wageningen.nl/bestuur/coalitieakkoord/samenvatting-coalitieakkoord-in-begrijpelijke-taal/of-zie:www.wageningen.nl/bestuur/coalitieakkoord/ volledige-tekst/)

Renkum

Renkum in bloei. Collegeperspectief 2022

In voorwoord: 'Onze zes dorpen kenmerken zich ieder door een eigen identiteit. We kunnen genieten van onze woonomgeving met allerlei voorzieningen, de gevarieerde natuur bestaande uit fraaie bossen met beken, de vergezichten vanaf de stuwwal en de Rijn.'

Natuurrijk groen: 'Het prachtige landschap en de rijke natuur in onze gemeente is een kernwaarde waar inwoners en bezoekers van genieten. Ons groen is ons kapitaal. Om deze kernwaarde te behouden voor de toekomst stellen we biodiversiteit, natuur en landschap centraal bij ons beheer van ons openbaar groen, onze landgoederen en onze bossen. We sturen op een balans tussen het beleven en de draagkracht van de natuur. Dit betekent dat we op sommige plekken de natuur beschermen tegen te veel recreatiedruk. We leiden de recreanten naar locaties waar de natuurwaarde drukte kan dragen. We richten die locaties daarop en voorzien ze van faciliteiten voor de recreanten.'

Zie: www.renkum.nl/dsresource?objectid=a49df071-3c50-4691-940f-9c0c144dbe30&type=PDF

"Kwestie van volhouden"

BESTRIJDEN VAN REUZENSPRINGBALSEMIEN LIJKT SUCCESVOL

AUTEUR: JOHAN VEREIJKEN. FOTO: REMCO BRAND

In 2020 bleek er een uitbraak van reuzenbalsemien te zijn in het Renkums beekdal, vooral langs de beekdaloevers van de Oliemolenbeek in het traject vanaf de Bennekomse weg tot de vlonder. Een groep vrijwilligers heeft de bestrijding op zich genomen.

Achtergrond

Reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*) is afkomstig uit de Himalaya (Tibet en India). In 1839 werd deze mooi bloeiende plant ingevoerd in Kew Gardens, Londen. Rond het jaar 1900 heeft de plant de overstap gemaakt naar het Europese vasteland en nu komt de plant in heel West-Europa voor. Reuzenbalsemien is een eenjarig kruid dat wel 2,5 m hoog kan worden en is daarmee de hoogste eenjarige plant in Nederland. De plant bloeit van juli tot begin oktober. De verspreiding vindt plaats doordat de zaden bij aanraken tot wel 7 meter wegschieten. De soort vormt hoge, dichte bestanden, die met inheemse soorten concurreren om ruimte, licht en nutriënten. Door zijn sterke geur lokt de plant bestuivers van inheemse soorten weg, waardoor die minder zaad produceren.

Dit alles heeft een negatief effect op de vitaliteit van de natuurlijke vegetatie. Daarom staat de reuzenbalsemien sinds augustus 2017 op de EU-lijst van invasieve exoten en is er dus een Europees verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van deze plant. Daarnaast geldt volgens de factsheet reuzenbalsemien van de NVWA uit maart 2018 voor lidstaten de plicht om in de natuur aanwezige populaties op te sporen en te verwijderen. Wanneer dit onmogelijk blijkt, moet de populatie zodanig beheerd worden dat verspreiding zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Maaien en handmatig verwijderen zijn de meest kosteneffectieve methoden voor het uitroeien of beheren van reuzenbalsemien. Handmatige verwijdering is arbeidsintensiever dan maaien, maar kan accurater en ook op moeilijk toegankelijke plekken worden uitgevoerd, zoals de oevers van de Oliemolen- en Molenbeek. Na het uittrekken moet de stengel volledig worden gebroken om uitgroei en nieuwe wortelvorming te voorkomen (dit is vooral van belang in vochtige gebieden). Dit moet bij voorkeur voor de bloei, maar in ieder geval voor de zaadverspreiding worden gedaan. Na de bestrijding moet gedurende minimaal twee groeiseizoenen gecontroleerd worden of er nieuwe kiemplanten optreden.

Werk en resultaat

De vrijwilligers die de bestrijding van de reuzenspringbalsemien op zich hebben genomen, zijn afkomstig van

de IVN-bekengroep, de landgoedgroep van Oranje Nassau's Oord en van het Arboretum Oostereng.

In 2021 is het werk echt gestart met twee en soms drie sessies per week gedurende de maanden juli tot oktober. De sessies duurden 2 tot 3 uur en per sessie waren vaak 2-4 vrijwilligers actief met het trekken van balsemien, ook uit manshoge bestanden van braam en brandnetel. In dat jaar werden duizenden reuzenbalsemien verwijderd.

In 2022 werd in juni (ruim voor de bloei) al gestart, maar al spoedig bleek dat de opbrengst per sessie aanzienlijk lager was: de reuzenbalsemien was gedecimeerd. Op de plekken waar veel reuzenbalsemien had gestaan, waren er nu bestanden van hennepnetel, springzaad en wilgenroosje. Maar helaas blijkt dat op de vrijgekomen ruimte ook zaailingen staan van de Amerikaanse vogelkers.

Het noeste werk van de vrijwilligers lijkt succesvol te zijn, maar we moeten natuurlijk 2023 nog afwachten. Verder hebben de vrijwilligers genoten van de prachtige natuur en, tijdens avondsessies, van het rennen van reeën door het beekdal.

Springbalsemien of hennepnetel?

In 2021 zijn we met een groepje vrijwilligers begonnen om de reuzenbalsemien te verwijderen uit het Renkums beekdal. Dat eerste jaar begonnen we op een moment dat de grote aantallen balsemien al in bloei stonden, heerlijk geurden en rijkelijk met zaad strooiden als je ze durfde aan te raken. Dat belooft niet veel goeds voor volgende jaren. Maar de balsemien waren wel gemakkelijk te ontdekken.

In het tweede jaar zijn we eerder gestart. De balsemien stonden nog niet in bloei. We verwachtten gezien het voorgaande jaar flink wat balsemien aan te treffen. Maar dat viel erg mee. Wel hadden de hennepnetel, de brandnetel en het wilgenroosje kans gezien zich flink te vermenigvuldigen.

Het was aanvankelijk best lastig om de balsemien te onderscheiden van de hennepnetel. Al gauw merkten we dat de wat hoekige stelen van de balsemien hol zijn en een ploppend geluid maken bij het breken. De getande, bovenste bladeren zitten in een krans aan de stengels, die vaak vertakt zijn.

De stengel van de hennepnetel voelt stevig aan en is op de knopen verdikt. Die knopen kunnen stekelig behaard zijn. De bladeren van de hennepnetel zijn bij de meeste soorten ook getand. Remco Brand maakte een foto die het allemaal nog wat duidelijker maakte (zie hieronder). Op de foto is de plant met een rode cirkel de reuzen-springbalsemien (rood: verwijderen!); de planten met de groene cirkel zijn hennepnetels (groen: laat maar staan!).

Simone Saarloos

Stekelnootje

Nog even dit!

In zomer 2022 – jaargang 36 van de Zuidwester – heb ik de aandacht gevestigd op de ‘mogelijkheid’ om ooit duurzaam vliegen mogelijk te maken.

Via open bronnen – googelt u zelf maar eens – kunnen er veel bezwarende argumenten worden aangevoerd. Om te beginnen: er worden wereldwijd jaarlijks 30 miljoen vluchten uitgevoerd. Hetgeen overeenkomt met ruim 82.000 vluchten per dag. Aannemende dat de helft van de vluchten over lange afstand (> 35.000 liter biobrandstofverbruik) gaat en de andere helft over een korter traject (> 20.000 liter brandstofverbruik). Per dag is er een minimale duurzame brandstofbehoefte van 2,5 miljard liter. Bij een olieproductie van 1.500 liter per ha/jaar komt dat neer op een groot ruimtebeslag - een benodigd akkerbouwareaal van 1,5 miljoen ha/dag. Met een totaal wereld akkerbouwareaal dat varieert tussen de 1.500 – 2.800 miljoen ha, komt het (op jaarbasis) neer op een areaalbeslag van 20 tot 40%.

Vliegt u nog op of gaan we gezamenlijk naar de maan? Tja, we hebben toch recht op onze uitvluchten! En, we lijden nog geen honger, toch?

Wim Spaan

Nieuwe exoten op de 'Unielijst'

In de FLORON Nieuwsbrief staat dat de Europese Unie onlangs de Unielijst aangevuld heeft met 22 nieuwe invasieve exoten, waaronder vier plantensoorten.

De Unielijst is een lijst met schadelijke uitheemse planten- en diersoorten waarop een Europees verbod geldt op bezit, handel, kweek, transport en import. In praktijk betekent dit dat gemeenten, provincies, waterschappen en andere terreinbeheerders en -eigenaren verplicht zijn deze soorten op hun terreinen te verwijderen, en als dat niet kan, te voorkomen dat deze soorten zich uitbreiden.

De vier nieuwe plantensoorten op de Unielijst zijn:

- Afghaanse duizendknoop,
- Boomwurger,
- Hakea en
- Watersla.

Voor Boomwurger en Watersla gaan de bepalingen uit de verordening pas later in, om de handel de kans te geven naar alternatieven te zoeken.

NK Tegelwippen

AUTEUR: SIMONE SAARLOOS

Door het hele land worden vanaf 21 maart t/m 31 oktober 2022 tegels gewipt: tegels worden vervangen door planten. Gemeenten strijden tegen elkaar: wie wipt de meeste tegels? Helaas doen de gemeenten Renkum en Wageningen niet mee. Veenendaal staat wel op de lijst van deelnemende gemeenten.

Waarom?

Op de website van het NK Tegelwippen staat het nog maar eens uitgelegd.

‘Het weer in Nederland wordt steeds extremer. Hevige regenbuien en lange periodes van hitte en droogte volgen elkaar op. Daarbij krijgen we steeds vaker te maken met problemen als hittestress en wateroverlast, omdat onze leefomgeving sterk is versteend. Al die stenen verkoelen niet op een hete dag en laten geen water door wanneer het regent. Dat regenwater kan dan het riool overbelasten of je kelder inlopen. Meer groen gaat dit tegen.

Daarnaast heeft onderzoek uitgewezen dat een groenere leefomgeving een positief effect heeft op onze mentale gezondheid.’

Wat moet je doen?

Renkum en Wageningen doen dan wel niet mee, maar niet getreurd, tegels wippen kan altijd. Dan wip je toch gewoon wat tegels mee voor de nationale Tegelteller? Op maandagmorgen 5 september, 11 uur, stond de tegelteller op 1.118.533.

Iedereen kan meedoen! Wip tegels (30 x 30 cm) en vervang ze door planten. Doe dit in je eigen (gevel)tuin en geef de tegels op (nk-tegelwippen.nl). Zorg wel dat de tegels die je wipt van jezelf zijn. Ga niet zomaar in de openbare ruimte een tegel wippen. Heb je geen tuin? Denk eens aan een geveltuin. In veel gemeenten mag je zelf een geveltuin voor je huis aanleggen.

Mag je een geveltuin aanleggen?

Wageningen: Stuur een e-mail naar buurtgroen@wageningen.nl. Je krijgt dan informatie over alle voorwaarden en de hulp die je kunt krijgen.

Renkum: in het coalitieakkoord 2022, hoofdstuk 3 Focuspunten: waar we ons op richten, staat onder Natuurlijk groen: ‘Het stimuleren van inwoners om hun tuinen te ontstenen en te vergroenen, en het ondersteunen van buurtinitiatieven voor het samen onderhouden van buurtgroen.’ Even bellen met de gemeente Renkum zou ik zeggen.

ALV IVN Zuidwest Veluwezoom

Op zaterdagmiddag 18 juni 2022 werd de algemene ledenvergadering (ALV) gehouden bij familie Sweers aan de Kneppelhoutweg in Oosterbeek. De midzomerviering was een mooie gelegenheid om een keer een formele ALV te houden.

Wim Spaan (50 jaar IVN-lid) werd toegesproken door Albert Bos. Hij kreeg een gouden speld van het VN. Helaas waren de jubilarissen Coby Adema (40 jaar IVN-lid) en Hendrik Harsema (25 jaar IVN-lid) afwezig.

Con van Regteren werd benoemd als bestuurslid en als penningmeester. Folchert is nog wel bestuurslid, maar geen penningmeester meer. Mary verliet het bestuur.

Activiteitenprogramma

SEPTEMBER

3 september 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

10 september 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal nabij de manege. Verzamelen: Koninginnelaan bij stal Klein Vosdal te Heelsum.

17 september 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

24 september 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Onderhoud 'Vlinder-V' Zuidwest langs de spoorbaan Utrecht – Arnhem. Verzamelen: hoek Parallelweg/Telefoonweg te Wolfheze.

24 september 2022: Herfstmarkt: Natuur op z'n best. Informatiecentrum Renkums Beekdal, Nieuwe Keijenbergseweg 170, Renkum.

OKTOBER

1 oktober 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

8 oktober 2022: werkochtend werkgroep Landschapson- derhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal achter de (voormalige) papierfabriek Schut. Verzamelen: Utrechtseweg/viaduct A50 t.p.v. papierfabriek Schut.

15 oktober 2022: werkochtend werkgroep Landschapson- derhoud. World Clean Up Day: uiterwaardenschoonmaak en opruimen Utrechtseweg met enkele leden van de werkgroep en zwerfafvalruimers uit de hele gemeente Renkum.

15 oktober 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

22 oktober 2022: werkochtend werkgroep Landschapson- derhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal bij het 'kerkje op de heuvel'. Verzamelen: hoek Koninginnel- aan/Kerkweg bij de speelplaats te Heelsum.

29 oktober 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

NOVEMBER

5 november 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Landelijke natuurwerkdag: wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegen- over garage Klaassen te Oosterbeek.

12 november 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

19 november 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Knotten in de Jufferswaard te Heelsum. Ver- zamelen: toegang 'de Noordberg' bij tunnel Fonteinallée/ Rijksweg N225.

26 november 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

DECEMBER

3 december 2022: werkochtend werkgroep Landschaps-

onderhoud. Knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Ooster- beek.

10 december 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

17 december 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Knotten langs de Leigraaf bij het Kerkpad en de Veerweg. Verzamelen: bij Veerweg 5 te Oosterbeek.

24 december 2022: werkochtend werkgroep Beken en sprengen.

31 december 2022: werkochtend werkgroep Landschaps- onderhoud. Bijhouden grote heide en bosperceel op de Bilderberg in Oosterbeek. Verzamelen: Bilderberglaan te Oosterbeek (in de pauze oliebollen!).

JANUARI

7 januari 2023: werkochtend werkgroep Beken en spre- gen.

14 januari 2023: werkochtend werkgroep Landschapson- derhoud. Knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Be- nedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

21 januari 2023: werkochtend werkgroep Beken en spre- gen.

28 januari 2023: werkochtend werkgroep Landschapson- derhoud. Knotten in de Jufferswaard te Heelsum. Verza- melen: toegang 'de Noordberg' bij tunnel Fonteinallée/ Rijksweg N225.

Informatie

Vogelwerkgroep: Els Roode, tel. 0317 – 31 82 12, els.fran- k@planet.nl.

Werkgroep Beken en sprengen: Ruud Schaafsma, tel. 0317 – 31 51 17, ruud.schaafsma@gmail.com of Gerrit Brouwer, tel. 0317 – 35 15 45, gerrit.brouwer@gmail.com.

Werkgroep Landschapsonderhoud: Albert Smit, 06 – 53 65 89 50, smit.albert52@gmail.com of Thijs van der Vel- den, 06 – 23 11 80 23, mjmvandervelden@kpnplanet.nl.

Beleef de natuur

